

1-7 AĞUSTOS 2025

ORMANLAR KORUMASIZ YANGIN İŞÇİSİ YETERSİZ VATANDAŞ EĞİTİMSİZ

İrfan Donat

irfandonat@gmail.com

Orman yangınları yeniden çijerimizi kavuruyor. Son 1 ayda 16 insanımız yaşamını yitirdi. Ekosistemin sigortası niteliğindeki milyonlarca canlı can verdi.

Ve tüm bu alevlerin arasında tartışmalar da körükleniyor. Ardi ardına çıkan orman yangınlarıyla birlikte suçlamalar, karşılıklı açıklamalar birbirini kovalıyor. Mesele sosyal medya üzerinden o kadar politize edildi ki neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlamak, anlamlandırabilmek zorlaştı.

Ortada doğru gitmeyen bir şeyler olduğu aşikar. Çaresizlik, öfke ve kaygıyla takip edilen bu süreçte haliyle de aklılarda pek çok soru işareti beliyor. Türkiye, orman yangınlarına ne kadar hazır? Yeni bir yangın rejiminin ortaya çıktığı şu dönemde izlenen strateji doğru ve yeterli mi? Yangınlarla mücadelede hata, yanlış ya da eksiklikler var mı? Karşılıklı suçlamalar sürerken yangınların önüne geçmek ve süreci doğru yönetebilmek adına kime, ne görev düşüyor?

“

Türkiye’de yangınlar son yıllarda Ege ve Akdeniz’den daha doğu ve kuzeye kayıyor. Orman alanlarının yüzde 65’i yani yaklaşık 15 milyon hektarlık kısmı yangına hassas bölge olarak niteleniyor. Yangınların yüzde 70’ten fazlasının çıkış nedeni tam olarak tespit edilemiyor

Resmi veriler, güncel raporlar ve bilimsel açıklamalar eşliğinde bu sorulara yanıt arayacağız.

Türkiye’de 23 milyon hektar orman alanı var, bu da ülkenin yüzölçümünün yüzde 29,4’üne tekabül ediyor. Orman alanlarının yaklaşık yüzde 65’ine denk gelen 15 milyon hektara yakın ormanlık alan “yangına hassas bölgeler” olarak niteleniyor. Daha önce söz konusu alan 12 milyon hektar olarak telaffuz ediliyordu ancak son bilimsel çalışmalarda riskli alanın genişlediği tespit edildi. Aslında sadece bu veri bile Türkiye’de ormanlığın en önemli uğraş alanının başında yangın yönetiminin geldiğini gösteriyor.

YANGIN SAYISI VE TAHRİBAT ALANI ARTIŞI

Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2014-2023 döneminde yılda ortalama 2 bin 569 adet orman yangını meydana gelmiş ve bu yangınlarda yılda ortalama 23 bin 229 hektar orman alanı zarar görmüş. Geçen yılki orman yangını sayısı ortalamanın çok üzerinde: 3 bin 797.

Bu yılki orman yangını sayısı ise daha şimdiden 2 bin aşım durumunda. Bu veriler yangınlarla mücadelelen yalnızca söndürme odaklı stratejilerle sürdürülemediğini

Türkiye’de orman alanlarının yaklaşık üçte ikisi ‘yangına hassas bölge’ sayılıyor. Ve ülkedeki ‘yangın rejimi’ değişikliğine ekip, araç, eğitim, liyakat gibi pek çok alanda hazırlıksız yakalandık

açıkça gösteriyor. Söndürmek değil; önlemek ve dirençli hale getirmek artık bir tercih değil, zorunluluk.

Aksi takdirde... 2021’de yaşanan felaket hâlâ hafızamızda tazeliğini koruyor. Katastrof yılında toplam 2 bin 793 hektar meydana gelmiş ve 139 bin 503 hektar orman ekosistemimiz zarar görmüştü.

Mega orman yangınlarıyla ortaya çıkan en önemli sonuç, yangınların alan ve etkilerinin artmasıyla birlikte, var olan yangın yönetimi ve organizasyonunun yetersiz kaldığıdır. Diğer bir önemli sonuç ise orman yangınlarının yönetiminde kurumsal iş birliği ve katılımcı bir anlayışa yönelik etkin bir öngörü ve planlamanın bulunmadığıdır.

Türkiye, bu iki sonucun faturasını 2021’de ağır bir şekilde ödedi. Ama anlatılan o ki yeterli ders çıkarılabilmemiş değil. En azından Türkiye Ormanlar Derneği’nin katkısıyla yapılan bilimsel çalışmalar bize bunu söylüyor. Derneğin bu yıl içinde yayımladığı “Orman Yangınlarına Dirençli Yerleşim Yerleri – Strateji Planı Esasları ve Uygulama Rehberi” başlıklı bir raporu okuma fırsatı buldum. Keza 2023’te yayımlanan “Orman Yangınları” başlıklı rapor meseleyi tüm boyutlarıyla ele alan kıymetli bir çalışma.

“Türkiye Ormanlığı ve Geleceği” başlıklı bir diğer rapor ise dün ve bugünü analiz ederek önümüzdeki döneme ilişkin risklere ışık tutuyor.

ORMAN YANGINLARI YÖNETİMİNDEN ÖGM SORUMLU

Raporlarda öne çıkan notları şöyle özetleyelim: Orman-yerleşim ara kesitleri artık yangınların kırılma noktaları konumunda. Bu bölgeler ne orman mevzuatına ne de yerel yönetim organizasyonlarına tam olarak dahil edilmiş. Ve bu kesitlerde yaşayan 7,4 milyon insanın büyük bölümü, yangınlara karşı eğitilmemiş, bilinçsiz ve örgütsüz durumda.

Bu bölgeler yani orman mahalleri hem fiziksel olarak yangına açık, hem de mevzuat ve kurumlardan korunaksız. Bu “ara kesit” kavramı ne orman kanunlarında ne imar mevzuatında açıkça tanımlı.

2015-24 yılları arasında yanan orman alanı miktarının nedenlerine göre dağılımı (yıllık ortalama-%)

“NEDENİNİ SAPTAYAMADIĞIN YANGINI ÖNLEYEMEZSİN”

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Cihan Erdönmez, bu yılki orman yangınlarının Türkiye’nin aldığı ortalama oranı üzerinde olduğunu kaydediyor: “Her yıl yaklaşık 2 bin 500 civarı orman yangını çıkıyor ve 8-10 bin hektar orman yangınıdır. Ancak 2015’lerden sonra ortalama çok değişti. Geçen yıl 3 bin 797 orman yangını çıktı ve 27 bin hektar alan küldü. Bu yıl 10 kişi sadece bir yangında can verdi. Bu da tarihimizde alışık olmadığımız bir durum” diyor.

1839’da kurulan OGM’nin tarihine bakıldığında en başarılı şekilde kurumsallaşan değerler arasında olduğunu hatırlatan Erdönmez, ancak yıllar itibarıyla başan düzeyinin azaldığını söylüyor.

“LİYAKATIN OLMADIĞI YERDE YÖNETİM ZAFİYETİ BELİRİR”

Liyakatın olmadığı yerde yönetim zafiyetlerinin belirdiğini ifade eden Erdönmez, OGM’de personel yetersizliğinin de had safhada olduğunu savunuyor. Erdönmez, “Türkiye’de şu

Cihan Erdönmez

an en az 25 bin yangın işçisine ihtiyaç var ancak mevcut sayı 13 bin civarında. 2023’te yangın işçilerinin çoğu özlük haklarının kayba uğramaması için emeklilik dilekçesi verdi. Yerlerine de yeni, deneyimsiz genç personel alındı. Mevcut riskli alanlara göre kadro yetersiz” diyor.

İklim değişikliğinin orman yangınlarına etkisini de değerlendiren Erdönmez, “İklim değişikliği nedeniyle yangın çıkmaz. İklim değişikliği nedeniyle yangın daha kolay çıkar, daha zor söner” tespitini paylaşıyor. Erdönmez’e orman yangınlarının yüzde 33,5’inin nedeninin bilinmediğini ve yangınların yüzde 36,6’sının sebebinin “diğer” seçeneği istatistiklere geçtiğini hatırlatıyoruz.

Orman yangınlarının neden ve sonuçlarının doğru şekilde analiz edilmesine geçebilmek adına “olay yeri inceleme” ekiplerine ihtiyaç olduğunu savunan Erdönmez, “Bu iş daha profesyonel yapılmalı. OGM ve emniyet güçlerinden oluşacak ekipler sürekli titizlikle ve daha koordineli yürütme zorunda. Nedenini saptayamadığın yangını önleyemezsin. Komplote teorileri ve varsayımlar bizi gerçek nedenlerden ve kalıcı çözümlerden uzaklaştırıyor” uyarısında bulunuyor.

Yangınlarla mücadelede köylülerin rolü ve etkisinin çok kritik olduğunu belirten Erdönmez, orman köylüsünün nüfusunun hızla azaldığını ve yaşlandığını söylüyor: “Artık eskisi gibi destek alma şansımız maalesef yok.”

“TÜRKİYE YANGIN REJİMİ DEĞİŞİYOR”

Kamuyuunun çokça tartıştığı orman yangınlarıyla mücadelede 132 bin orman gönüllüsünü de soruyoruz Cihan Hoca’ya...

1-2 günlük eğitimle gönüllülük sertifikasının verildiğini ifade eden Erdönmez, şunları söylüyor: “Gönüllülük orman yangınlarının mücadelesi olmaz. Deneyimsiz, yeterli eğitimi almamış gönüllülerle orman yangınlarına müdahale etmek hem yetersiz kalır hem de başka riskler yaratır. Yangın, deprem gibi riskli yüksek kriz süreçlerine yönelik profesyonel ekip ve donanım şart.”

Bir diğer tartışma konusu da envanterdeki uçak ve helikopter sayılarına ilişkin. Erdönmez şu tespitte bulunuyor: “Yangın ilk çıktığı anda uçak ve helikopter kritik önemde ama yangın belli bir büyüklüğe ulaştıktan sonra uçak ve helikopterler çok bir şey ifade etmiyor. İşte o zaman sahada müdahale daha kritik ve önemli hale geliyor. Kaldı ki Türkiye’de yangın rejimi de değişiyor. Orman yangınları son yıllarda Ege ve Akdeniz’den daha doğu ve kuzeye kayıyor. O yüzden bugünkü sayının en az iki katı profesyonel, deneyimli ve eğitilmiş orman yangın işçilerimize ihtiyacımız var.”

“İNSAN FAALİYETİ ARTTIKÇA YANGINLAR ÇOĞALDI”

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Orman Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Doğanay Tolunay, Türkiye’de orman yangınları sonrasında tam olarak yangının çıkış nedenini inceleyecek ve ortaya koyabilecek eğitilmiş uzmanın olmadığının yakınıyor.

Tolunay orman yangınlarının en önemli sebeplerini şöyle özetliyor: “Orman içinde yapılan çok sayıda yol ve tesis var. Ormanların içine insan girdiği çok ufak bir dikkatsizlikle çok büyük yangınlar çıkabiliyor. Özellikle son beş-altyılda orman içindeki insan faaliyetlerinin ciddi miktarda arttığını gözlemliyoruz. Çok sayıda elektrik nakil hattı, enerji tesisi, madenler, yollar yapıldı. 28 alanlar vardı, bunlar satıldı ve tapuları verildikten sonra yapılaşmalar yaşandı.”

Doğanay Hoca’ya orman yangınlarıyla iklim değişikliği arasındaki bağlantıyı da soruyoruz.

Doğanay Hoca bu konuya ilişkin de şu değerlendirmeyi yapıyor: “2020’den bu yana oldukça sıcak ve kurak bir döneme girdik. Ama iklim değişikliği nedeniyle yangınlar çıkmıyor. İklim değişikliği insanları başlatmış yangınlara çarpan etkisi yapıyor. Başlayan yangınlar çok kısa sürede çok geniş alanlara yayılıyor. Buna ben yeni yangın rejimi adını veriyorum. Yeni yangın rejiminde de yeni mücadele yöntemleri ve çözümler üretmemiz gerekiyor.”

“KARAYOLLARI VE ELEKTRİK ŞİRKETLERİ DE SORUMLU”

Yangınların çıkmasını noktasında görevli evliler tam manasıyla yapılmadığını ifade eden Tolunay “Orman bölgelerinde yaşayan nüfusun olası yangın risklerine karşı bilinçlendirilmesi, eğitilmesi gerekiyor. Diğer ise denetim... Şu an Türkiye’nin pek çok bölgesinde ormanlara

Doğanay Tolunay

giriş-çıkış yasak ama ben ormanları gezerim ve hiçbir yerde bir denetim görmüdüm. Son dönemde ormanlara ilişkin sorumluluk Orman Genel Müdürlüğü’ne belediyeler üzerinden tartışılıyor. Halbuki karayollarının büyük bir sorumluluğu var. Elektrik dağıtım şirketlerinin sorumluluğu söz konusu... Dolayısıyla çok farklı kurumlara çok fazla

görevler düşüyor. Maalesef kurumlardan koordinasyon eksikliği de var. Belediyeler, tarım orman il müdürlükleri, orman genel müdürlüğü gibi tüm paydaşların mutlaka sık işbirliği ve koordinasyon halinde çalışması lazım” diyor.

Yangınlarla mücadelede en uçak ve helikopter sayısına indirgenmiş dikkat çeken Tolunay, yeni yangın rejiminde bu yangınların uçak ve helikopterlerle söndürmenin çok mümkün olmadığını savunuyor.

Tolunay 13 bin 500 civarındaki personel sayısını da çok yetersiz buluyor ve ekliyor: “Bunun en az iki katına çıkarılması lazım ki vardiya sistemi sağlıklı işleyebilsin.”

“ORMAN YANGINLARI KENT YANGINLARINA DÖNÜYOR”

Prof. Dr. Tolunay, orman yangını şeklinde başlayıp kent yangınına dönme örneklerini sıkı konuşulması gereken mesele olduğunu vurguluyor ve ekliyor: “Ormanlarla yerleşim alanları o kadar iç içe geçti ki son beş yıldan beri bir şey kente evler var. Geçen yıl İzmir’de toplu konutlar çarparak görüldü. Bu yıl Çeşme’de merkeze yaklaşan yangın yüzünden insanlar bölgeden kaçmak için panikle araçlarına yöneldi ve yollar kilitlendi. Kent kentlerde de bu tür risklere karşı bir tahliye ve eylem planlarımızın olması lazım.”